

LOPPURAPORTTI 2011-2014

- 1. Hankkeen toteuttaja:** Maa- ja elintarviketalouden tutkimuskeskus MTT, Kasvintuotannon tutkimus, Lönnrotinkatu 3, 50100 Mikkeli
- 2. Hankkeen nimi ja hanketunnus:** Ilmastonmuutos ja maaseutu (ILMASE) (12013)
- 3. Yhteenvedo hankkeesta**

Ilmastonmuutos ja maaseutu -hanke, ILMASE, on valtakunnallinen tiedonvälityshanke, joka tuo ilmastonmuutokseen varautumisen lähemmäksi maaseutuyrittäjän arkea. Hanke kokoaa maaseutuyrittäjiä ja -neuvoja, päätöksentekijöitä ja tutkijoita yhteen selvittämään ilmastonmuutoksen hillinnän ja siihen sopeutumisen mahdollisuuksia suomalaisella maaseudulla. Ajantasaisin tutkimustieto ilmastonmuutoksesta viestitään käytännönläheisesti, vastaten maaseutuyrittäjien tämän hetken tietotarpeita. Samalla voidaan tunnistaa jatkotutkimuksen kiireellisimpiä kohteita Suomen maatalouden ja maaseudun elinvoimaisuuden edistämisen kannalta.

Hankkeessa on järjestetty 12 maaseudun toimijoille suunnattua työpajaa eri puolilla Suomea. Ilmastokysymyksistä kiinnostuneille maaseudun toimijoille on perustettu sähköpostiverkosto. Hankkeen verkkosivuille www.ilmase.fi on koottu tietoa ilmastonmuutokseen varautumisesta ja hillintämahdollisuuksista. Sieltä löytyvät muun muassa tietokortit viljelijän käytännön keinoista ilmastonmuutokseen varautumiseksi ja maatilakokoluokan uusiutuvan energian tuotannosta biokaasulla, aurinkoenergialla ja tuulivoimalla sekä jokaisen työpajan yhteenvedot. Omien tilaisuuksien lisäksi hanke on jakanut tietoa ilmastoasioista aktiivisesti erilaisissa viljelijätapahtumissa, esimerkiksi Farmari-messuilla ja Okra-maatalousnäyttelyssä.

4. Raportti

4.1 Hankkeen tavoitteet

a. Ylemmän tason tavoitteet, joiden osa hanke on

Hankkeen ylemmän tason tavoitteina on vahvistaa suomalaisen maatalouden kilpailukykyä ja maaseudun elinvoimaisuutta sekä edistää maatalouden muotojen ja toiminnan monipuolistumista. Hanke edistää kestävästä maataloudesta lisäämällä ympäristötietoisuutta laajalle kohderyhmälle Suomessa. Tarkoituksena on kasvattaa ymmärrystä ja osaamista ilmastonmuutoksen aiheuttamiin vaikutuksiin maaseudulle. Maatilayrittäjän tietotason lisäämisen avulla parannetaan riskienhallintaa sekä vahvistetaan tilojen kehittymistä lisääntyvien ulkoisten muutostekijöiden ristipaineessa. Hankkeen aihealue on erittäin keskeinen maaseudun kehittämistavoitteiden kannalta: ilmastonmuutoksen suoriin ja epäsuoriin vaikutuksiin ja hillintämahdollisuuksiin liittyvän tietotason lisääntyminen sekä kansallisten (kuten

ilmasto- ja maatalouspolitiikka) että alueellisten (elinkeinojen toimintaedellytyksien tukeminen) toimenpiteiden näkökulmasta on maatalouden pitkäaikaisen kestävyys ja kilpailukykyyn kannalta elintärkeää. Ilmastonmuutos on Manner-Suomen maaseudun kehittämissuunnitelmissakin 2007-2013 nostettu merkittävimpien maatalouteen globaalisti vaikuttavien tekijöiden joukkoon.

b. Hankkeen tavoitteet

Hankkeen tavoitteena on kasvattaa ilmasto- ja ympäristötietoisuutta maaseudulla ja parantaa maaseudun elinkeinojen kehittymistä kestävästi. Hanke pyrkii nostamaan tietoisuuteen maaseutuyrittäjien kantoja ilmastonmuutokseen varautumisen haasteista ja mahdollisuuksista nykytilanteessa ja arvioimaan eri alueiden vahvuuksia ja heikkouksia ilmastonmuutokseen varautumisen näkökulmasta. Hanke haluaa nostaa maaseudun positiivista merkitystä ilmastonmuutoksen hillinnässä paremmin esiin ja jakaa hyviä esimerkkejä eri alueilla kehitetyistä innovatiivisista ratkaisuista varautua ilmastonmuutokseen ja parantaa kannattavuutta kestävästi.

4.2 Hankkeen toteutus

c. Toimenpiteet

Hankkeen päätoimenpiteisiin kuuluivat kohderyhmän ilmastotietotarpeiden selvitys, työpajojen järjestäminen, ilmastoteemaisten tietokorttien tuottaminen sekä nettisivuston www.ilmase.fi perustaminen ja kehittäminen. Hankkeessa on tuotettu myös ammattilehtiartikkeleita ja hanke-esitteitä, osallistuttu viljelijätapahtumiin sekä pidetty alustuksia ja posteriesityksiä muissa tilaisuuksissa. Hankkeessa on kerätty maaseudun ilmastokysymyksistä kiinnostuneiden toimijoiden sähköpostiverkosto. Yksi hankkeen tuotoksista on keväällä 2014 järjestetty loppuseminaari.

Hankkeen aluksi vuonna 2011 tehtiin kohderyhmän **ilmastotietotarpeiden selvitys**. Selvitys tehtiin maankattavalla internetkyselyllä viljelijöille, neuvojille, maaseudun kehittäjille, virkamiehille ja alan tutkijoille. Kyselyn avulla saatiin ajantasainen käsitys ilmastotiedon tarpeista sekä ymmärrystä koetuista maatilatason käytännön esteistä ilmastonmuutokseen varautumiselle alueittain ja ammattiryhmittäin. Tiedontarvekyselyyn saatiin yhteensä 342 vastausta. Vastaajien alueellinen kattavuus, Ahvenanmaata lukuun ottamatta, oli varsin tasainen. Kysely helpotti kiinnostavan, maatilayrittäjän kysyntää palvelevan ja käytännössä tarpeellisen tutkimustiedon kartoittamista ja alueellisen kohdentamisen suunnittelua. Tulokset auttoivat työpajojen kokonaisuuksien suunnittelua ja kohdeaiherajauksien tekoa merkittävästi.

Hankkeessa on järjestetty **12 työpajaa** eri puolilla Suomea. Työpajateemoina on keskusteltu muun muassa kotimaisen valkuaisrehun tuotannosta, peltojen hiilinielujen kasvattamisesta, nurmituotannon sopeutumistarpeista, maan rakenteen hoidosta sekä maatilojen uusiutuvan energian tuotannosta eli erilaisista ilmastoviisaan maatalouden

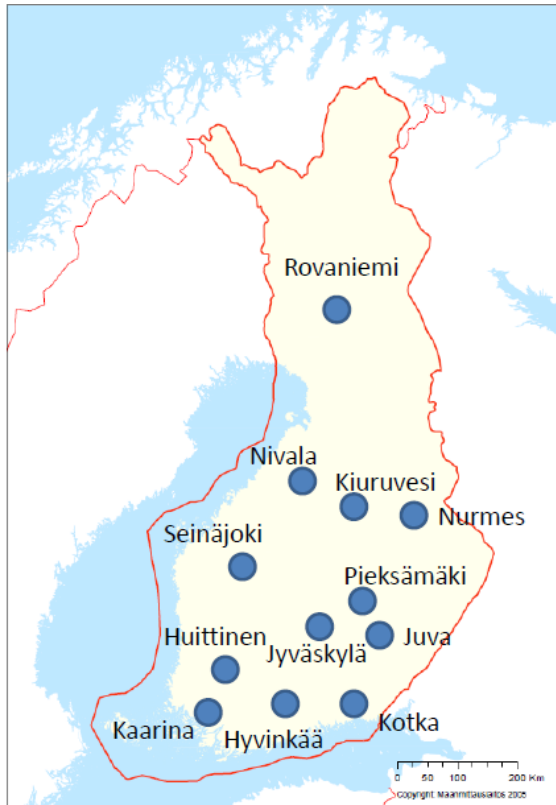
keinoista. Työpajojen otsikot, paikkakunnat, ajankohdat ja osallistujamäärät on esitetty tarkemmin taulukossa 1. Työpajojen ohjelmat löytyvät liitteestä 1. Ympäri maan toimimalla on voitu keskittyä kullekin alueelle tärkeisiin teemoihin. Kaikkien työpajojen alustukset ja raportit on jaettu hankkeen verkkosivuilla. Eri työpajojen osallistujamäärä on vaihdellut noin 15 ja 50 henkilön välillä, kaikkineen työpajoissa on ollut yhteensä noin 250 eri osallistujaa. Kuvassa 1 esitellään työpajojen sijaintipaikkakunnat.

Taulukko 1. Hankkeessa järjestetyt työpajat

ajankohta	otsikko	paikkakunta	osallistujamäärä	viljelijämäärä*
16.4.2012	Mistä kannattavuutta kestävästi?	Juva	14	5
18.4.2012	Tulevaisuutta tilalle	Hyvinkää	20	10
1.11.2012	Satovarmuutta muuttuviin ilmasto-oloihin	Kaarina	13	4
6.11.2012	Maa- ja metsätalousyrittäjät tavoitetulvassa – tulevaisuuden muutokset ja mahdollisuudet	Jyväskylä	18	6
8.11.2012	Kuinka ilmastonmuutos vaikuttaa Lapin maaseutuelinkeinoihin?	Rovaniemi	19	2
20.3.2013	Ratkaisuja rehuntuotannon kannattavuuteen ja kestävyteen muuttuvassa ilmastossa	Nivala	27	13
21.3.2013	Lannan ravinteet käyttöön – hyötyjä tilan taloudelle ja ympäristönsuojelulle	Ylistaro/ Seinäjoki	14	2
27.3.2013	Millä eväillä tuleviin satokausiin – Ravinteet talteen ja taudit kuriin	Kotka	48	27
25.11.2013	Seosviljelyllä satoa ja viljelyvarmuutta nyt ja tulevaisuudessa	Huittinen	34	16
27.11.2013	Myrskyt ja muuttuva politiikka - miten varautua tulevaisuuden riskeihin maatilalla?	Kiuruvesi	25	12
28.11.2013	Kohti energiaomavaraista maatilaa – edullisia ratkaisuja uusiutuvista energianlähteistä	Nurmes	35	5
14.1.2014	Hiilitase, typpitase ja energiatase – Miten hallita niitä maatilalla ilmastoviisaasti ja kustannustehokkaasti?	Pieksämäki	39	16
	Yhteensä		306**	118

* Arvio tilaisuuteen osallistuneiden pää- ja sivutoimisten viljelijöiden määrästä

** Luvussa mukana hankkeen työntekijät jokaisen työpajan kohdalla.

Kuva 1. Työpajojen paikkakunnat

Hankkeen **loppuseminaari** ”Ilmastonmuutos ja maaseutu” järjestettiin 10.3.2014 Hämeenlinnassa. Loppuseminaarissa luotiin linkityksiä alueellisten työpajojen annin sekä kansallisen ja kansainvälisen ilmastopolitiikan välille. Loppuseminaarin ohjelma on liitteenä 2. Loppuseminaarin avauspuheenvuoron piti maa- ja metsätalousministeri Jari Koskinen. Puheenvuoroja kuultiin myös ilmastonmuutoksen merkityksestä viljelijän arkeen, MTK:n näkemyksistä maatalouden ilmastopolitiikasta sekä opiskelijoiden visioista tulevaisuuden maaseudusta. Mukana oli myös maa- ja metsätalousministeriön edustajan katsaus tulevaan maaseutuohjelmaan. Loppuseminaarissa esiteltiin hankkeen antia, kertoen mm. työpajaosallistujien näkemyksiä ilmastonmuutoksen hillinnän ja sopeutumisen haasteista ja mahdollisuuksista Suomen maataloilla (kalvoesitys liitteessä 3). Loppuseminariin valmisteltiin myös kaksi hankkeen toimintaa esitellyttä posteria (liite 4). Paikalla oli 55 henkilöä, joista ainakin 16 harjoittaa maataloutta joko pää- tai sivutyönään.

Hankkeessa on tuotettu **kuusi ilmastoaiheista tietokorttia** vastaamaan viljelijöiden ilmastotiedon tarpeisiin. Tietokortit (liitteet 5-10) löytyvät hankkeen nettisivuilta sähköisessä muodossa ja niistä on tehty myös painettuja versioita jaettavaksi.

Tietokorttien teemat ja kirjoittajat ovat

- Maanviljelijän varautuminen ilmastonmuutokseen (Juuso Joonas)
- Maatilojen biokaasulla energiaa, päästövähennyksiä ja ravinnekiertoja (Sari Luostarinen ja Ville Pyykkönen)
- Maatilan aurinkosähkö (Janne Käpylehto)
- Tuulivoimaa maatiloille (Janne Käpylehto)
- Kohti kestävämpää kotieläintuotantoa (Marjukka Lamminen)
- Ruoan ilmastovaikutukset (Riitta Savikko, Sari Himanen, Karoliina Rimhanen, Hanna Mäkinen).

Vuoden 2014 aikana valmistuvat myös vielä Ilmastonmuutoksen hillintä ja viljelijän päästövähennyskeinot-tietokortti (Riitta Savikko, Karoliina Rimhanen, Sari Himanen, Hanna Mäkinen) sekä Seka- ja seosviljelyllä satovarmuutta ja ympäristöhyötyjä-tietokortti (Sari Himanen, Hanna Mäkinen, Hannu Känkänen). Lisäksi hankkeessa on tuotettu hanke-esite vuonna 2011 ja päivitetty hanke-esite vuonna 2013 (liitteet 11 ja 12). Hankkeen tietokortteja on ollut jaossa muun muassa hankkeen omissa työpajoissa ja esittelypisteissä, TehoPlus-hankkeen neuvojille suunnatussa koulutuspäivässä, ProAgrian toimipisteissä, Juuso Joonan koulutustilalla Joutsenossa, Keski-Uudenmaan ympäristökeskuksessa Tuusulassa ja Varsinais-Suomen kestävän kehityksen ja energia-asioiden palvelukeskuksessa Valoniassa Turussa, Suomen tuulivoimayhdistyksen tilaisuuksissa sekä muutamissa MTK:n ja MTT:n toimipisteissä.

Hankesivusto **ilmase.fi** perustettiin vuonna 2011 välittämään tietoa ilmastonmuutoksen vaikutuksista ja ratkaisuisista maaseudun tarpeisiin. Hankkeen järjestämien työpajojen alustajien esitykset ovat kokonaisuudessaan nähtävissä sivustolla ja sivustolle on myös kirjoitettu kustakin työpajasta kooste. Hankkeen tuottamat tietokortit ovat saatavilla ilmase.fi-nettisivuilla. Nettisivuilta löytyy ilmastonmuutos ja maaseutu –teeman tiivis esittely suomeksi, ruotsiksi, englanniksi ja venäjäksi. Sivustoa on kehitetty koko hankkeen ajan muun muassa tuottamalla nettiartikkeleita, välittämällä ilmastokysymyksiä maataloudessa tarkastelevia tutkimusuutisia ja keräämällä sivustolle hankkeen omien materiaalien lisäksi myös muita viljelijöiden kannalta kiinnostavia ilmastoaiheisia materiaaleja ja tietopaketteja. Vuonna 2014 sivustolle lisättiin mm. video-osio työpajan ja loppuseminaarin alustuksista sekä tapahtumissa tehdyistä haastatteluista, sekä ilmastonmuutokseen linkittyviä nettilaskureita esittelevä sivu. [Ilmase.fi](http://ilmase.fi)-sivuston markkinoinniseksi muille sivustoille tehtiin vuonna 2013 nettibannereita ja sellainen saatiin esille mm. [agronet](http://agronet.fi)-sivustolle. Muun muassa maaseutu.fi-sivuston hanke-esittelystä, ilmasto-opas.fi-sivuston maatalousosiosta sekä kansalaisjärjestöjen ilmasto.org-sivuston maatalousosiosta löytyy linkitys ilmase.fi-sivustolle. Työpajojen yhteistyökumppanit markkinoivat työpajoja omilla sivuillaan ja mm. tekemällä omilta nettisivuiltaan linkityksiä ilmase.fi-sivuille työpajaohjelmiin. Tuloste ilmase.fi-sivuston etusivusta on liitteessä 13.

Hanke on toiminta-aikanaan **osallistunut useisiin viljelijätapahtumiin**. Vuonna 2011 Farmari-maatalousnäyttelyssä Porissa hanke oli esillä Euroopan komission osastolla materiaalien ja suullisen esityksen muodossa. Vuonna 2013 hanke teki ilmastoteemaa näkyväksi Farmari-maatalousnäyttelyssä Seinäjoella Leader-teltan luontopolkuosastossa omalla esittelypisteellä. Esittelypisteellä kerrottiin uusista viljelykasveista (mm. maissi, soija) sekä ilmastonmuutoksen vaikutuksista hyödyllisiin ja haitallisiin hyönteislajeihin (kasvintuhoojat, luontaiset viholliset) sekä keskusteltiin varautumiskeinoista, hiilinieluista ja ruoasta. Maitolaiturin seinään kiinnitetyissä ILMASOPU-hankkeen tuottamissa julisteissa kuvattiin ilmastonmuutoksen vaikutuksia viljelykasvien pohjoisrajoihin, mm. viljojen, herneen ja härkäpavun, auringonkukan ja maissin osalta. Kartat herättivät monia miettimään mitä tulevaisuudessa pelloillamme on mahdollista viljellä. Lisääntyvät tuholaisongelmat konkretisoituivat pisteellämme kaaliperhosen elinkierron vaiheiden muodossa. Toukkien valtava ruokahalu osoitti konkreettisesti, miten haasteellista tulevaisuuden kasvinsuojelu voi olla. Jaossa oli hankkeen esitteitä ja tietokortteja sekä monilajista niittykasvien siemenseosta herättämään ajatuksia monimuotoisen maaseudun monista hyödyistä. Pisteellämme kävijöitä houkutti myös mahdollisuus osallistua arvontaan, jossa saattoi voittaa pihalleen hyönteishotellin, mm. perhosten ja leppäkerttujen asuin- ja talvehtimisaikaksi.

Vuonna 2014 hanke kertoi maaseudun ilmastoviisaista ratkaisuista OKRA-maatalousnäyttelyssä Oripäässä. Hankkeen pisteellä Luonnonvarat-teltassa kerrottiin maaseudun ilmastoviisaista ratkaisuista. Pisteellä oli jaossa hankkeen tuottamia tietokortteja ja ruukuissa esillä ilmastokysymyksiin linkittyviä viljelykasveja, maissia, härkäpapua ja kevätrapsia. OKRA-pisteellä käytiin monia innostavia keskusteluja viljelijöiden kanssa. Maaseutunäyttelyissä tehtyjä haastatteluja löytyy ilmase.fi-sivuston video-osiosta. Kuvia vuosien 2013 ja 2014 esittelypisteistä löytyy liitteestä 14.

Hankkeen aikana on tuotettu useita **ammattilehtiartikkeleita**. Maaseudun Tiede –liitteessä on julkaistu artikkelit vuosina 2011 ja 2012 sekä julkaistaan vielä joulukuussa 2014. Vuonna 2013 on julkaistu ammattilehtiartikkelit Luomulehdessä, Maatilan Pellervossa ja Farmi-lehdessä. Ammattilehtiartikkelit löytyvät loppuraportin liitteistä 15-19.

Ammattilehtiartikkelien lisäksi hankkeessa on tuotettu **esitelmiä, postereita ja julkaisuja** tapahtumien abstraktikirjoissa. Vuoden 2012 antia ovat Maataloustieteen Päivien ja Nordic international conference on climate change adaptation –konferenssien posterit ja abstraktit (liitteet 20, 21 ja 22). Vuonna 2012 valmistui Hanna Mäkisen Pro gradu –tutkielma (tiivistelmä liitteessä 23), joka käsitteli ilmastotiedontarvekyselyn aineiston pohjalta alueellisia ilmastotiedon tarpeita. Vuonna 2013 hankkeeseen liittyen pidettiin esitykset ilmastonmuutoksen vaikutuksia poronhoitoon tutkivan Oulun yliopiston vetämän CLICHE-hankkeen työpajassa Kolarissa 31.1.2013, Luomuinstituutin Tutkittua tietoa luomusta -luennolla 1.10.2013 Mikkelissä, Luomupäivillä 13.11. Mikkelissä ja Maatalouden ympäristönsuojelun

neuvottelupäivillä 20.11.2013 Kuopiossa. Vuonna 2014 hankkeen työntekijät pitivät alustuksia maa- ja metsätalousministeriön järjestämässä Ruoka, ilmasto ja uusiutuva energia –keskustelutilaisuudessa, Maaseudun tiedotreffit -hankkeen esittelypäivässä Mustialassa, Future Infinite Academic: Sustainable Futures in Changing Climate – tulevaisuudentutkimuksen konferenssissa Helsingissä, Mikkelin Tiedepäivässä, Sosiologipäivillä ja Maataloustieteen Päivillä. Esitelmistä julkaistut abstraktit löytyvät liitteistä 24-26 ja Maataloustieteen Päivien posterit on liitteenä 27.

Hankkeen kokoamalla **yhteistyö/toimijaverkoston sähköpostilistalla** on syyskuussa 2014 noin 590 henkilöä. Verkoston kokoaminen aloitettiin tiedontarpeiden kyselyä tehtäessä ja verkostoon on voinut ilmoittautua mukaan työpajoissa sekä viljelijätapahtumissa hankkeen pisteellä. Yhteistyö/toimijaverkosto muodostuu maaseutuyrittäjistä, neuvojista, maaseutuhankkeiden vetäjistä, hallinnon edustajista, etujärjestötoimijoista, tutkijoista sekä aluekehitystoimijoista. Vuosien 2013-2014 aikana verkoston sähköpostilistalle on lähetetty viisi uutiskirjettä. Toimijaverkoston sähköpostilistan lisäksi hanketta on markkinoitu ja siitä on tiedotettu kohderyhmälle myös muilla keinoin. Markkinointia on tehty työpajamainoksilla ja loppuseminaarimainoksilla paikallislehdissä ja Maaseudun tulevaisuus –lehdessä sekä maaseutu.fi-sivustolla, maaseutunäyttelyiden mainostuksen yhteydessä, agronet-sivustolta löytyvällä nettibannerilla sekä MTT:n sähköisen uutiskirjeen ja MTT Elo – facebookisivun avulla. Työpajoja on markkinoitu myös sähköpostitse mm. paikallisille MTK:n tuottajayhdistyksille, ProAgrian asiantuntijoille, kunnalliselle maataloustoimelle ja seudun maatalousoppilaitoksille. Muutamasta työpajasta järjestäjäyhteistyökumppanit lähettivät kirjeitse kutsun jäsenistölleen.

d. Aikataulu

Hanke käynnistyi huhtikuussa 2011. Hankesuunnitelmassa suunniteltu ja vuonna 2011 toteutunut aikataulu erosivat toisistaan siten, että sekä hanke itse että ohjausryhmä katsoivat tarpeelliseksi käyttää riittävästi aikaa työpajojen perusteelliseen suunnitteluun.

Hanke jatkui vuonna 2012 suunnitelmien mukaan. Hankkeen käynnistyttyä aiottua hitaammin vuonna 2011 oli perusteltua siirtää osa vuodelle 2012 suunnitelluista työpajoista keväälle 2013, jotta vuoden 2012 työtaakka ei kasvanut ylisuureksi ja työpajat kärsineet tästä. Asiantuntija- ja kohde- ja sidosryhmäverkostoa päätettiin kasvattaa koko hankkeen ajan, suunnitellun alkuvaiheen kartoituksen sijaan.

Hanke haki ja sai keväällä 2013 jatkoaikaa toiminnalleen syyskuuhun 2014 asti. Muutoshakemuksen pääperusteena oli, että hanke pääsi alkamaan hieman suunniteltua myöhemmin. Vuoden 2013 työsuunnitelman aikataulusuunnitelmista poiketen viimeinen hankkeen kahdestatoista työpajasta päätettiin järjestää tammikuussa 2014.

Vuonna 2012 järjestettiin viisi, vuonna 2013 kuusi ja vuonna 2014 yksi työpaja sekä hankkeen loppuseminaari. Hanketta esiteltiin useissa viljelijätapahtumissa: Farmari-maatalousnäyttelyissä Porissa 2011 ja Seinäjoella 2013 ja OKRA-

maatalousnäyttelyssä Oripäässä 2014. (ks. Taulukko 2). Vuodelle 2014 hankeajalle jäi hieman suunniteltua vähemmän kirjoitusaikaa. Ilmastonmuutos ja maaseutu -hankkeessa ideoitujen tekstien (kaksi tietokorttia, sisällöllinen raportti MTT:n Raportteja-sarjaan hankkeen annista, työpajavuorovaikutuksen analyysi ja ammattilehtiartikkelit) kirjoitustyötä jatketaan loppuvuonna 2014 MTT:n omarahoituksella.

Taulukko 2. Hankkeen toteutunut aikataulus.

Toimenpide	2011			2012			2013			2014				
	I	II	III	I	II	III	I	II	III	I	II	III		
Yhteistyöverkoston toimijoiden kokoaminen		X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X
Asiantuntijakontaktit		X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X
Kohde- ja sidosryhmäkontaktit														
Verkkosivujen luominen		X	X	X										
Tutkimustiedon kokoaminen: alueelliset vertailut ja teemojen valinta työpajoille		X	X	X	X	X	X	X	X	X				
Kohderyhmämarkkinointi: tiedotus, suorat kontaktit, tapahtumat			X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X
Verkkotiedotus ja blogi- vuorovaikutus			X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X
Työpajojen ja kohdevierailujen valmistelu				X	X	X	X	X	X	X	X			
Alueelliset työpajat/kohdevierailut				X	X	X	X	X	X	X	X	X		
Ammattilehtiartikkeleiden ja tietolehtisten tuottaminen			X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X
Työpajojen aineistojen työstäminen: alueelliset ja kansalliset näkökulmat yhteen					X	X	X	X	X	X	X	X	X	X
<i>Hankkeen puoliväliarviointi</i>								X						
<i>Työpajavuorovaikutuksen arviointi ja analyysi</i>					X	X	X	X	X	X	X	X		
Viljelijätapahtumat (Farmari, OKRA)			X							X				X
Alueellisesta kansalliseen- loppuseminaari												X		
<i>Kirjallinen loppuraportti ja hankkeen loppuarviointi (tulokset ja mittarit)</i>														X
Hankkeen loppuunsaattaminen														X

e. Resurssit ja toteutuksen organisaatio

Hanke on toteutettu kokonaan MTT:n vetämänä. Hankkeen projektipäällikköinä ovat työskennelleet tutkija, FT, MMK Sari Himanen ajalla 1.4.2011-6.1.2013 ja tutkija, DI, HM, MMK Riitta Savikko ajalla 7.1.2013-30.09.2014. Hankkeen vastuullinen johtaja on ollut koko hankkeen ajan Sari Himanen. Lisäksi hankkeessa ovat työskennelleet tutkija, MMM, agronomi Karoliina Rimhanen, tutkija, MMM, agronomi Hanna Mäkinen ja taloussihteeri Riitta Halonen taulukon 3 mukaisesti.

Muut MTT:n tutkijat ovat osallistuneet hankkeeseen alustajina työpajapäivissä, Farmari-esittelypisteen valmisteluun osallistumalla sekä antamalla teknistä apua videomateriaalin koostamisessa hankkeen nettisivulle.

Taulukko 3. Eri henkilöiden hankkeeseen käyttämä työaika 2011-2014.

Henkilö	Toimi	2011		2012		2013		1-9/2014	
		kk	% hankkeelle	kk	%hankkeelle	kk	% hankkeelle	kk	%hankkeelle
Halonen Riitta	taloussihteeri vanhempi			0,7	6	0,9	7	0,7	7
Himanan Sari	tutkija	2,7	21,8	5	41	0,7	5	0,1	1
Mäkinen Hanna	tutkija	1,9	90,7	8,4	77	0,9	8	0	0
Rimhanen Karoliina	tutkija	1,7	13,9	2,4	20	1,8	15	0,6	6
Savikko Riitta	tutkija					10,2	88	4,7	52
Muut MTT		0,8		1,6		2,6		0,4	
Yhteensä	kk	7,1		18,1		17,2		6,5	

f. Kustannukset ja rahoitus

Hankkeen arvioiduista kustannuksista vuodelle 2011 toteutui n. 44 % suunnitelluista (ks. Taulukko 3). Kustannukset jäivät arvioitua alemmiksi koska hanke pääsi käyntiin pääosin vasta huhtikuun 2011 jälkeen, suunnitelmassa arvioidun tammikuun sijasta. Myöhäisestä alusta huolimatta vuodelle 2011 suunnitellut tehtävät pystyttiin silti hoitamaan lähes suunnitellussa aikataulussa.

Hankkeen arvioiduista kustannuksista vuodelle 2012 toteutui n. 82 % suunnitelluista (ks. Taulukko 3). Kustannukset jäivät hieman arvioitua alemmiksi, koska palkkauskuluihin ja palkkioihin käytettiin suunniteltua vähemmän rahaa ja koska osa hankkeen työpajoista siirrettiin vuodelle 2013.

Hankkeen arvioiduista kustannuksista vuodelle 2013 toteutui n. 110 % suunnitelluista (ks. Taulukko 4). Hyväksytyin muutoshakemuksen hankesuunnitelman vuositalousarvioon verrattuna vuoden 2013 budjetti hieman ylittyi, selityksenä ennakoitua suuremmat työpajojen mainoskulut ja työpajapuhujien palkkio- ja matkakulut. Hankkeen ohjausryhmä totesi kokouksessaan 22.1.2014, että ylitysraha on mennyt hankkeen kannalta ydintoimintaan. Hankkeen kokonaisbudjetissa (ks. Taulukko 4) toki pysytään, mutta vuodelle 2014 jäi hieman arvioitua pienempi rahoitusosuus.

Vuonna 2014 kotimaan matkakulut olivat hieman suunniteltua suuremmat, samoin muiden kustannusten osuus. Palkkioihin ja palkkioihin käytettiin alkuperäistä suunnitelmaa pienempi osuus (ks. Taulukko 3).

Taulukko 4. Hankkeelle hankesuunnitelmassa ja muutoshakemuksessa suunnitellut ja toteutuneet kustannukset kustannuslajeittain.

Kustannuslaji	2011 suunniteltu	2011 toteutunut	2012 suunniteltu	2012 toteutunut	2013 suunniteltu	2013 toteutunut	2014 suunniteltu	2014 toteutunut
Palkkauskulut ja palkkiot	46 809	23 809,62	86 868	70 364,88	73 600	73 965,02	41 400	29 291,32
Ostopalvelut	5 000	0	4 000	2 476,78	9 000	7 162,17	5 523	4 104,64
Vuokrat	0	0	2 000	89,00	2 000	1 331,46	1 411	1 215,97
Kotimaan matkakulut	3 000	804,61	5 000	5 079,34	8 000	9 990,78	2 116	2 859,08
Muut kustannukset	3 000	947,21	8 000	8 687,23	10 000	20 520,92	3 041	5 572,33
Kokonais-kustannukset	57 809	25 561,44 (44.2 %)	106 068	86 697,23 (82%)	102 600	112 970,35 (110 %)	53 491	43 043,34 (80 %)

Hankkeen hyväksytyssä muutoshakemuksessa vuonna 2013 esitettyyn kustannusarvioon (ks. Taulukko 5) verrattuna hankkeen aikana on käytetty arvioitua enemmän rahaa kotimaan matkakuluihin ja muihin kustannuksiin (esimerkiksi lehtimainoksiin). Palkkoihin ja palkkioihin sekä ostopalveluihin on käytetty hieman suunniteltua vähemmän rahaa. Hankkeen kokonaisbudjetissa on pysytty. Resurssit käytettiin tarkasti ja käyttämättä jäi noin 80 euroa.

Taulukko 5. Muutoshakemuksen kustannusarvio ja hankkeen toteutuneet kustannukset

Kustannuslaji	Muutoshakemuksen kustannusarvio	Toteutuneet kustannukset
Palkkauskulut ja palkkiot	209 175	197 430,84
Ostopalvelut	17 000	13 743,59
Vuokrat	3 500	2 636,43
Kotimaan matkakulut	16 000	18 733,81
Muut kustannukset	22 675	35 727,69
Kokonaiskustannukset	268 350	268 272,36

g. Raportointi ja seuranta (kokoukset, ohjausryhmäyöskentely)

Hankkeen ohjausryhmään kutsuttiin hankesuunnitelmassa mainitut henkilöt. Ensimmäinen ohjausryhmän kokous pidettiin 13.9.2011 MTT Mikkelissä. Kokouksessa valittiin ohjausryhmän puheenjohtajaksi Harri Huhta. Kokouksessa hyväksyttiin hankesuunnitelma sekä hankkeen toteutus ensimmäisen puolivuotiskauden osalta ja tarkennettu suunnitelma toisen puolivuotiskauden osalta.

Vuonna 2012 hankkeen ohjausryhmää täydennettiin uusilla jäsenillä sekä aiemmin ohjausryhmässä toimineiden seuraajilla. Ohjausryhmä kokoontui vuoden 2012

aikana kaksi kertaa: 7.2.2012 ja 15.11.2012. Helmikuun kokouksessa käsiteltiin hankkeen etenemistä toisen puolivuotiskauden aikana 7-12/2011 ja hyväksyttiin tarkennettu toimintasuunnitelma seuraavalle puolivuotiskaudelle 1-6/2012. Lisäksi kokouksessa käytiin läpi hankekyselyn tuloksia, verkkosivuston kehittämistä, vuoden 2012 työpajasuunnitelmia ja seurattiin hankkeen kustannusten toteutumista. Marraskuun ohjausryhmän kokouksessa käsiteltiin hankkeen toteuttamia työpajoja, verkkosivustoa ja hankkeen tekemiä julkaisuja sekä kustannusten toteutumista. Lisäksi kokouksessa suunniteltiin vuoden 2013 työpajoja ja verkkoaineistojen täydentämistä.

Myös vuonna 2013 hankkeen ohjausryhmää täydennettiin uusilla jäsenillä sekä aiemmin ohjausryhmässä toimineiden seuraajilla. Ohjausryhmä kokoontui kaksi kertaa: 8.3.2013 ja 11.9.2013. Maaliskuun kokouksessa käsiteltiin hankkeen itsearvioinnin tuloksia ja työpajojen saamaa palautetta. Kokouksessa hyväksyttiin hankkeen muutoshakemus jatkoajan hakemiseksi, työsuunnitelman päivitys ja hankkeen vuosiraportti vuodelle 2012. Lisäksi kokouksessa seurattiin nettisivuston kävijämääräkehitystä ja hankkeen kustannusten toteutumista. Kokouksessa myös suunniteltiin vuoden 2013 työpajoja. Syyskuun ohjausryhmän kokouksessa käsiteltiin hankkeen toteuttamia työpajoja ja Farmari-esittelypistettä, verkkosivuston kävijämääriä ja hankkeen tekemiä julkaisuja sekä seurattiin kustannusten toteutumista. Lisäksi kokouksessa suunniteltiin vuosien 2013 ja 2014 työpajoja ja hankkeen loppuseminaaria.

Vuonna 2014 ohjausryhmään nimettiin työvapaille lähteneille jäsenille seuraajia. Ohjausryhmä kokoontui kaksi kertaa: 22.1.2014 ja 15.10.2014. Tammikuun kokouksessa käsiteltiin hankkeen työpajojen vuosina 2013 ja 2014 saamaa palautetta, nettisivujen materiaaleja ja kävijämääriä sekä hankkeen tuottamia materiaaleja ja julkaisuja. Kokouksessa esiteltiin hankkeen vuosiraportti ja talouskatsaus vuodelta 2013. Lisäksi ideoitiin jäljellä olevan toiminta-ajan toimintaa: loppuseminaaria, loppuarviointia ja tuotettavia materiaaleja. Kokouksessa keskusteltiin myös ilmastonmuutos ja maaseutu –teeman edistämisestä jatkossa sekä jatkohanketoiveista. Lokakuun kokouksessa käsiteltiin hankkeen loppuraporttia ja laadittiin ohjausryhmän lausunto siitä. Lisäksi keskusteltiin ilmase.fi-nettisivuston jatkosta, jatkohankeideoista ja ilmastonmuutos ja maaseutu –teeman näkymisestä jatkossa.

h. Toteutusoletuksat ja riskit

Jo hankesuunnitelmassa suurimpina riskeinä hankkeen onnistumiselle, aiempien ympäristöviestintäkokemusten perusteella, pidettiin kohderyhmän vaikeaa tavoittamista ja aktivoimista mukaan hankkeen työpajoihin, varsinkin kun hankkeen teema on tulevaisuuteen suuntautunut ja haastava. Vuonna 2011 hanke toteutui

oletusten mukaisesti eikä erityisiä uusia riskejä hankkeen onnistumiselle ja toteutukselle havaittu. Vasta vuonna 2012 päästiin arvioimaan hankkeen vaikuttavuuden ja viljelijöiden tavoittamisen onnistumista laajemmin. Vuosien 2012-2014 työpajakokemusten perusteella suurimpina riskeinä hankkeen onnistumiselle pidettiin edelleen kohderyhmän vaikeaa tavoittamista ja aktivoimista mukaan hankkeen työpajoihin.

Hankkeen aluksi tehdyssä ilmastotietotarpeiden selvityksessä vahvistui hankesuunnitelman oletus, että osa viljelijöistä kokee ympäristö- ja ilmastoaiheisen tiedonvälityksen lähinnä uusina, ylhäältä päin tulevina vaatimuksina. Ilmastonmuutokseen varautuminen koetaan heikosti konkretisoituvana asiana ja jopa lisätyötaakkana ja mahdollisena uhkana kannattavuudelle ja maatalouden harjoittamiselle. Ilmastotietotarpeiden selvityksessä ja hankkeen toiminnassa on havaittu, että tutkimuksen ja viljelijöiden tietotarpeet ja kommunikointitavat ovat erilaisia ja sen voidaan kokea vaikeuttavan toistensa ymmärtämistä ja jopa aiheuttavan vastakkainasettelua.

Työpajoissa vuorovaikutteisuus on onnistunut hyvin ja ilmasto- ja ympäristötietoa on pyritty tarjoamaan viljelijöiden tarpeista lähtien. Tämän myötä hanke on lisännyt viljelijöiden ympäristö- ja ilmastotietoisuutta ja toisaalta lisännyt tutkijoiden ymmärrystä viljelijöiden kokemuksista ja näkemyksistä. Työpajoissa ilmapiiri on ollut hyvin myönteinen, innostunut, ratkaisuhakuinen ja keskusteleva. Tutkimustiedosta ja kokemustiedon jakamisesta ollaan oltu hyvin kiinnostuneita.

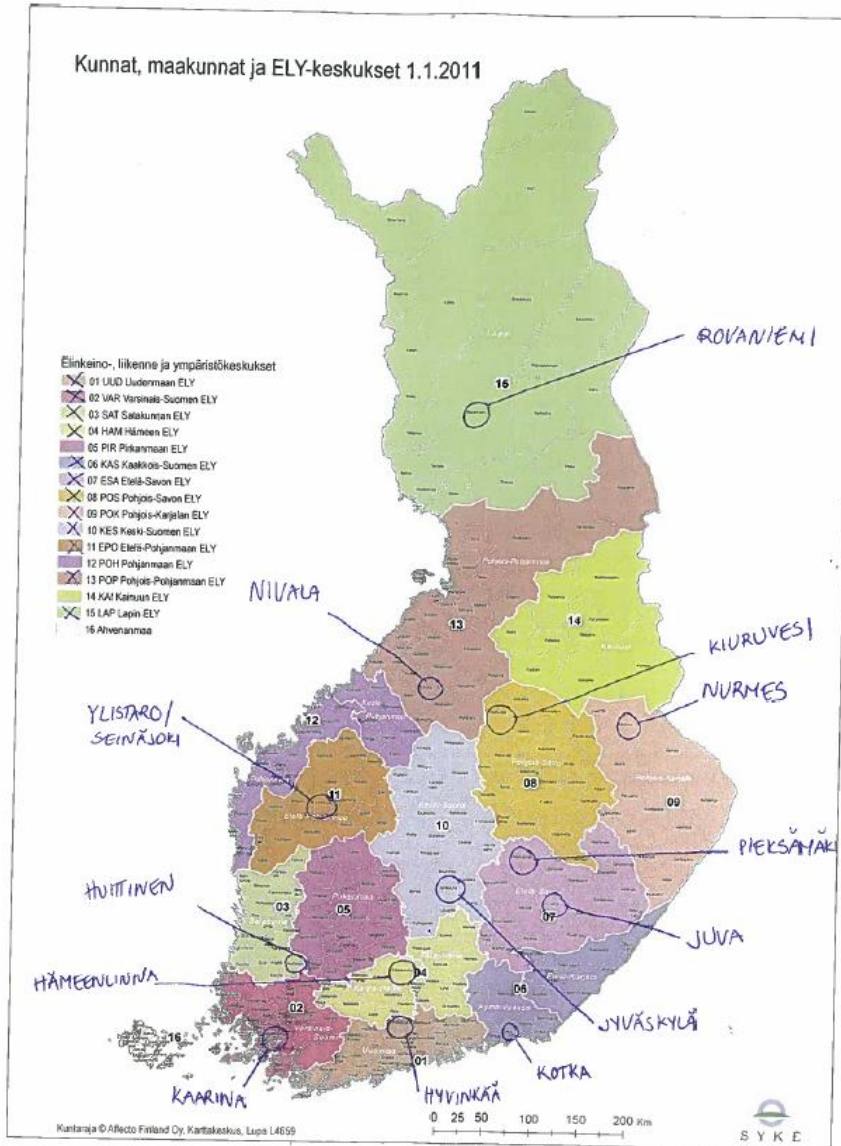
4.3 Yhteistyökumppanit

Hanke teki vuonna 2011 vielä suhteellisen vähän yhteistyötä muiden hankkeiden kanssa, pääosan ajasta mennessä hankkeen suunnitteluun ja oman paikan löytämiseen lukuisien alueellisten hankkeiden joukossa ja tukena. Hankekartoitus ja tiedontarvekysely toivat kuitenkin muutamia avauksia yhteistyölle. Lisäksi Helsingin yliopiston Ruralia-instituuttia konsultoitii mm. verkkosivuston suunnittelussa ja toteutusvaihtoehtojen etuja pohdittaessa sekä työpajojen toteutuksen suunnittelussa.

Hankkeen työpajoissa vuosina 2012-2014 oli alustajina MTT:n tutkijoiden lisäksi tutkijoita mm. Helsingin, Lapin, Oulun ja Vaasan yliopistoista, Suomen ympäristökeskuksesta, Metsäntutkimuslaitoksesta ja Työtehoseurasta sekä asiantuntijoita ProAgrialta ja ELY-keskuksesta. Jokaisessa työpajassa oli viljelijän kokemuksia esiin tuova viljelijäpuheenvuoro. Puhujina oli myös kuntien maaseutupalveluiden ja yritysten edustajia. Muutama työpajaan ja loppuseminaariin saatiin puheenvuoroa pitämään myös valtakunnan tason vaikuttajia esimerkiksi eduskunnasta ja MTK:sta. Hanke teki yhteistyötä työpajojen suunnittelussa ja markkinoinnissa mm. paikallisten ProAgria-keskusten, kuntien maaseutupalveluiden ja kehittämissyhtiöiden, ELY-keskusten, oppilaitosten ja MTK:n paikallisyhdistysten kanssa.

4.4 Hankkeen tulokset ja vaikutukset

Hankkeessa on järjestetty yhteensä 12 työpajaa, 11 eri ELY-keskuksen alueella. Työpajoissa on ollut kaikkineen noin 250 eri osallistujaa. Hankkeen loppuseminaariin osallistui 55 henkilöä. Kun loppuseminaari ja työpajojen järjestämisaikakunnat huomioidaan, on hanke järjestänyt tilaisuuksiaan 12 ELY-keskuksen alueella (ks. Kuva 2).

Kuva 2. Hankkeen alueellinen kattavuus

Hankkeessa on tuotettu kuusi tietokorttia ja luonnosteltu lisäksi kahta tietokorttia vastaamaan viljelijöiden ilmastotiedon tarpeisiin. Hankkeen aikana on tuotettu kuusi ammattilehtiartikkelia. Hanke on ollut esillä kolmessa maatalousnäyttelyssä. Vuonna 2013 maatalousnäyttelyn esittelypisteellä arvontaan osallistui 480 henkilöä ja vuonna 2014 yhteensä 255 henkilöä.

Vuosina 2011-2014 hankkeen todennettavissa olevat vaikutukset liittyvät työpajoista ja loppuseminaarista saatuun palautteeseen, nettisivuston kävijämäärään, hankkeen medianäkyvyyteen ja yhteistyö/toimijaverkoston mukaan ilmoittautuneiden määrään.

Työpajoista saadun sanallisen palautteen perusteella osallistujien odotukset tilaisuuksille ovat täyttyneet yleisesti ottaen todella hyvin, ja usein tilaisuus on ylittänyt osallistujien odotukset. Kooste työpajojen osallistujilta saadusta numeerisesta ja sanallisesta palautteesta esitetään liitteessä 28. Kehittämisehdotuksissa työpajojen alustuksiin toivottiin lisää konkretiaa, ”mitä viljelijän kannattaa tehdä” –näkökulmaa ja konkreettisia esimerkkejä sekä yleistajuista kieltä. Työpajojen osallistujiksi palautteessa toivottiin lisää aktiiviviljelijöitä. Työpajojen keskusteluosioista on palautteen perusteella pidetty paljon.

Hankkeen yhteistyö/toimijaverkoston sähköpostilistalla oli vuonna 2011 kyselyn jälkeen 164 henkilöä ja työpajojen jälkeen vuoden 2012 lopussa 252 henkilöä. Sähköpostilistalla oli 11 työpajan jälkeen vuoden 2013 lopussa 470 henkilöä ja syyskuun 2014 lopussa 590 henkilöä. Yhteistyö/toimijaverkosto muodostuu maaseutuyrittäjistä, neuvojist, maaseutuhankkeiden vetäjistä, hallinnon edustajista, etujärjestötoimijoista, tutkijoista sekä aluekehitystoimijoista. Verkosto on luonut pohjan laajemmalle tiedotukselle työpajoista, hankkeen tuottamista materiaaleista ja hankkeen sivuston täydentymisestä. Sähköpostilistalle on lähetetty vuosien 2013-2014 aikana viisi uutiskirjettä (liitteet 29-33). Hankkeen aikana kerätty yhteistyö/toimijaverkoston sähköpostilista mahdollistaa ilmastoviestinnän jatkumisen laajan verkoston kanssa myös hankkeen päättymisen jälkeen.

Hankkeesta on tehty muutamia toimittajien kirjoittamia uutisjuttuja. Ylistaron ja Nurmeksen työpajoista ja niiden teemoista kerrottiin paikallislehdissä, lehtijutut liitteissä 34, 35 ja 36. Vuoden 2013 Farmari-näyttelyn esittelypisteestä tehtiin juttu maaseutu.fi –sivustolle (liite 37). Maanviljelijän varautuminen ilmastonmuutokseen –tietokorttia esiteltiin Maaseudun Tulevaisuuden Maaseudun Tiede –liitteessä loppuvuodesta 2013 (liite 38). Pieksämäen työpajan antia ja hanketta esiteltiin Maatilan Pellervossa helmikuussa 2014 (liite 39). Loppuseminaarin kautta maatalouden ilmastokysymykset pääsivät maaliskuussa 2014 Ylen alueuutisiin radioon ja paikallisiin tv-uutisiin (linkki nettiversioon http://yle.fi/uutiset/ilmastonmuutos_muuttaa_maanviljelya_biologiset_riskit_ja_saan_aari-ilmiot_mietityttavat/7128834) ja myös Turun Sanomat teki loppuseminaarista artikkelin (liite 40). Ilta-Sanomien teki huhtikuun 2014 alussa jutun siitä, miten Suomi hyötyy ilmastonmuutoksesta, juttuun haastateltiin myös hankkeen tutkijaa (liite 41). Mikkelin Tiedepäivän yhteydessä huhtikuussa 2014 paikallislehti Länsi-Savo teki alustusten pohjalta laajan ilmasto jutun (liite 42). Ruoan ilmastovaikutukset –tietokortista kerrottiin Ruoka-Suomi 2/2014 –tiedotuslehdessä (liite 43). Kantri-lehdessä huhtikuussa 2014 oli laaja ilmasto juttu Tuhlauksesta kohtuuteen, jonka tekemisessä hankeväki oli hieman avuksi (liite 44). Euroopan komissio julkaisi kesällä 2014 esitteen, jossa kerrottiin esimerkkejä EU:n maaseutuohjelmakauden 2007-2013 maaseudun kehittämishankkeista ympäri Eurooppaa, Suomen osalta Ilmastonmuutos ja maaseutu-hanke oli mukana esitteessä (liite 45). Esite poiki kesällä 2014 kutsut Connecting Rural Europe –seminaariin Brysseliin ja

portugalilaisten ja espanjalaisten leader-ryhmien maaseudun kehittäjien seminaariin Portugaliin (matkojen kulut on maksettu muulla kuin hankerahoituksella).

Hankkeen nettisivustolla www.ilmase.fi oli Neutech-järjestelmän tilastoinnin mukaan vuoden 2012 aikana yhteensä 8699 kuukausittaista uniikkia kävijää ja vuoden 2013 aikana yhteensä 28513 kuukausittaista uniikkia kävijää (kunkin kuukauden aikana eri IP-osoitteesta tulleet uniikit kävijät yhteenlaskettuna, vuoden aikana sama kävijä voi tulla lasketuksi useampaan kertaan). Hankkeen koko toiminta-aikana 2011-2014 sivustolla on vierailut noin 79200 uniikkia kävijää. Hankkeen koko toiminta-aikana toivottiin alkuperäisessä hakemuksessa 3000-5000 nettisivukävijää ja päivitetystä hankesuunnitelmassa tavoitteeksi asetettiin, että hankkeen aikana saavutettaisiin 20 000 kävijää hankkeen verkkoympäristössä. Sivustolle asetettu kävijämäärätavoite on siten ylitetty. Nettisivuston kävijämäärää on kuvattu liitteessä 46.

Vuosien 2013-2014 kävijämääräluvut vaikuttavat yllättävänkin hyviltä, joten koska nettisivustojen kävijämäärien tilastointiin liittyy tyypillisesti järjestelmäkohtaisia eroja, on kävijämääriä seurattu myös toisella järjestelmällä huhtikuusta 2013 alkaen. Tämän Google Analytics –kävijätilastointijärjestelmän mukaan huhtikuu 2013 - syyskuu 2014 välisenä aikana ilmase.fi –sivustolla oli 8425 käyntiä ja 6205 eri kävijää (liite 47). Vertailutietona esimerkiksi MTT:n sivustolla www.mtt.fi alasuviin vieraili vuoden 2013 aikana Google Analytics-tilastointijärjestelmän mukaan kaikkineen yhteensä 126 245 uniikkia kävijää. Google Analytics –kävijämääräkin täyttää alkuperäisen kävijämäärätavoitteen. Perusteluna ensisijaisesti Neutech-kävijälaskurin käyttöön on se, että kävijämäärät ovat sen kautta saatavilla koko sivuston olemassaolon ajalta samalla tavoin tilastoituina. Kummankin saatavilla olevan nettisivutilaston mukaan kävijämäärät sivustolla ovat kasvaneet hankkeen edetessä ja sivusto on saanut lisää tunnettavuutta. Kävijöitä sivustolla vaikuttaa olleen erityisesti työpajojen järjestämisen yhteydessä.

Tulosten peilaaminen hankkeen tavoitteisiin

- 1) Hankkeen tavoitteena on kasvattaa ilmasto- ja ympäristötietoisuutta maaseudulla ja parantaa maaseudun elinkeinojen kehittymistä kestävästi. Tähän tavoitteeseen on vastattu työpajojen järjestämisen avulla, nettisivuston, tietokorttien ja ammattilehtiartikkelien kirjoittamisen kautta, sekä medianäkyvyyden avulla.
- 2) Hanke pyrkii nostamaan tietoisuuteen maaseutuyrittäjien kantoja ilmastonmuutokseen varautumisen haasteista ja mahdollisuuksista nykytilanteesta ja arvioimaan eri alueiden vahvuuksia ja heikkouksia ilmastonmuutokseen varautumisen näkökulmasta. Tähän tavoitteeseen on vastattu hankkeen alussa tehdyn tiedontarveselvityksen kautta sekä analysoimalla työpajojen keskusteluita. Löydöksistä on kerrottu hankkeen loppuseminaarissa, tapahtumien alustuksissa sekä tutkijatapahtumissa.
- 3) Hanke haluaa nostaa maaseudun positiivista merkitystä ilmastonmuutoksen hillinnässä paremmin esiin ja jakaa hyviä esimerkkejä eri alueilla kehitetyistä innovatiivisista ratkaisuista parantaa kannattavuutta kestävästi. Tätä tavoitetta on täytetty työpajojen viljelijäpuheenvuorojen ja kohdevierailujen avulla, varautumisen tietokortilla sekä

verkkoviestinnällä. Näitä näkökulmia on nostettu esiin myös ammattilehtiartikkeleissa, lehtijutuissa ja tutkijatapaamisissa.

Väli-itsearviointi

Hankkeen onnistumista vuosina 2011 ja 2012 arvioitiin hankkeesta tehdyllä itsearvioinnilla. Hankkeen väli-itsearviointiraportti on tämän loppuraportin liitteenä (liite 48). Hankkeen yleisarvosanaksi itsearvioinnissa saatiin 3,67 (numeroasteikko arvioinnissa on 1-5, jossa 1 on heikko ja 5 erittäin hyvä). Itsearviointina tehdyssä SWOT-analyysissä löydettiin alla luetellut vahvuudet, heikkoudet, mahdollisuudet ja uhat.

Sisäiset vahvuudet

- Työpajat ovat toimineet ja onnistuneet hyvin. Työpajojen vuorovaikutus on onnistunut.
- Alkukysely on antanut hedelmällisen aloituksen ja antanut taustatietoa työpajoihin.
- Verkkosivusto on tavoittanut kävijöitä hyvin. Verkkosivujen ulkoasu ja rakenne ovat miellyttävät.
- Hankkeessa on saatu monipuolisesti näkemystä sekä ilmastonmuutokseen sopeutumisen että hillinnän keinoista maaseudulla.
- Hanke on lisännyt viljelijöiden ympäristötietoisuutta.
- Työilmapiiri on ollut mukava.

Sisäiset heikkoudet

- Viljelijöiden saaminen mukaan työpajoihin on haastavaa nykyisessä kannattavuustilanteessa ja erottuminen runsaasta hankekirjosta on vaikeaa.
- Nettikeskustelu hankesivustolla ei ole saanut tuulta purjeisiin.
- Aluetason ilmastotoimien konkretisointi ei vielä lähtenyt käyntiin.
- Laskureita ei tässä hankkeessa kehitetty (muissa hankkeissa kyllä ja niistä on tarkoitus tiedottaa ILMASE-sivuilla).

Ulkoiset mahdollisuudet

- Ympäristö- ja ilmastokysymykset ovat yhteiskunnassa ja maataloudessa yhä enemmän esillä ja niitä kohtaan on kiinnostusta.

Ulkoiset uhat

- Ilmastotiedon, tilojen kannattavuuden ja maatalouspolitiikan epävarmuudet vaikeuttavat tulevaisuussuuntautuneisuutta.

Loppuitsearviointi

Hankkeen onnistumista koko toiminta-aikanaan arvioitiin hankkeen työntekijöiden tekemällä itsearvioinnilla syyskuussa 2014. Hankkeen loppuitsearviointi löytyy liitteestä 49. Hanke saa itsearvioinnissa arvosanakseen työntekijöiltään 4,25 eli pidämme hanketta erittäin onnistuneena

kokonaisuutena ja olemme tyytyväisiä siihen toimintaan, mitä hankkeella on saatu tehtyä. Korkeimmat arvosanat hanke saa työntekijöiltään työpajojen vuorovaikutuksen toimivuudesta, verkkoviestinnästä ja etukäteisselvityksen tekemisen hyödyllisyydestä.

Hankkeen pääkohderyhmän (viljelijät/maatalousyrittäjät, neuvojat, maatalousyrittäjäyhtä suunnittelevat) ja muiden hyödynsaajien tavoittamisen katsomme onnistuneen melko hyvin (3,5-3,75 tasolla, asteikolla 1-5). Kohderyhmien tavoittaminen on myös kehittynyt hankkeen edetessä ja työpajojen lukumäärän kasvaessa. Viljelijätapahtumissa esillä olemme koemme onnistuneen erittäin hyvin. Hankkeen keräämän maaseudun ilmastokysymyksistä kiinnostuneiden yhteistyö/toimijaverkoston koemme hyvin hyödylliseksi.

Mielestämme työpajojen järjestäminen yleisesti, ja erityisesti vuorovaikutteisuus ja keskustelut työpajoissa, ovat olleet hyvin toimiva tapa tämän aihepiirin käsittelyyn ja ne ovat onnistuneet hankkeessa hyvin. Työpajoja onnistuttiin järjestämään valtakunnallisesti kattavasti ja työpajojen teemat olivat kullekin alueelle olennaisia ja alueellisesti kiinnostavia. Työpajojen teemat ja alustajat saatiin valittua niin, että hanke pystyi kattamaan laajasti keinoja toteuttaa ilmastonmuutoksen hillintää ja sopeutumista, erityisesti maataloudessa. Työpajojen markkinointi oli monipuolista ja niiden ajankohta hyvä, jonka ansiosta osallistujia saatiin hyvin paikalle. Esitykset työpajoissa olivat hyvin onnistuneita ja aiheiltaan mielenkiintoisia ja niiden pohjalta syntyi vilkasta keskustelua. Työpajojen keskustelut ovat olleet antoisia, innostavia, ratkaisuhakuisia ja kokemuksia jakavia. Työpajojen keskusteluosuuksista on pidetty palautteessa erityisesti: viljelijät ja neuvojat kokevat sen tuovan eniten uutta tietoa ja tutkijat pitävät vuorovaikutteisuutta hyvänä mahdollisuutena saada palautetta. Asioista on keskusteltu monipuolisesti ja hyvässä hengessä. Silloin kun työpajojen yhteydessä on tehty kohdevierailuja, ovat ne olleet antoisia. Vuorovaikutukselliset työpajat ovat osoittautuneet hedelmälliseksi tavaksi ideoinnille ja molemminpuoliselle oppimiselle.

Hankkeessa onnistunutta on ollut myös positiivinen suhtautuminen tekemiseen. Eli ilmastoteema on tässä hankkeessa nähty positiivisessa valossa ja kannustaen varautumiseen, ei uhkana, vaan myös mahdollisuutena kehittää tilaa kestävästi.

Itsearviointinnissa myönteisinä saavutuksina mainitaan myös hankkeen tuottamat materiaalit. Hankkeen aikana on tuotettu runsaasti materiaaleja: tietokortteja, nettiaartikkeleita, ammattilehtiartikkeleita, seminaariesityksiä ja postereita. Tietokorttien aiheet ovat mielestämme monipuolisia ja tieto tarjolla viljelijöille käyttökelpoisessa muodossa. Erityisesti varautumisaiheisesta tietokortista ovat kohderyhmäläiset pitäneet. Nettisivuille työpajoista on kirjoitettu koosteraportit ja työpajojen esitykset ovat ladattavissa nettisivuilta, mikä mahdollistaa materiaaleihin tutustumisen myös työpajoihin pääsemättömille, mutta aiheesta kiinnostuneille henkilöille.

Onnistumisena pidämme hankkeen osalta myös saamaamme näkyvyyttä. ILMASE-hanke on päässyt esiin muidenkin tahojen ja hankkeiden järjestämissä tapahtumissa mukavasti ja saanut näiden alustusten kautta kerrottua ilmastoteemasta aiheesta kiinnostuneille ja omia tapahtumia laajemmalle kohdejoukolle. Loppuseminaarin kokonaisuus ja medianäkyvyys ovat mielestämme onnistumisia. Hanke on ollut aktiivisesti esillä myös hankkeen ulkopuolisissa tilaisuuksissa ja

saanut julkisuutta tiedotusvälineissä. Hankkeen avulla on osallistuttu yhteiskunnalliseen keskusteluun maaseudun ja ilmastonmuutoksen rajapinnoista.

Onnistumisten lisäksi hankkeessa on toki mielestämme myös heikkouksia. Hankkeessa on ilmastoratkaisujen osalta keskitytty maatalouselinkeinon, vaikka maaseudulla on tarjottavanaan ja ratkottavanaan monia muitakin ilmastonäkökulmia. Maaseudun näkökulmasta hankkeessa on keskitytty melko voimakkaasti maatalouteen: tarvetta myös metsätalouden ja palvelujen ilmastoratkaisujen pohtimiseen tuntuu olevan.

Vaikka pidämme hankkeen työpajoja erittäin onnistuneina, niin täydellisiä ne eivät olleet, vaan työpajojen sisällöissä ja järjestelyissä olisi edelleen petrattavaa. Työpajoissa käsitellyt teemat jäivät joskus liian teoreettiselle tasolle. Joidenkin tutkijoiden osalta alustukset ovat olleet hankalammin konkretisoituvia ja ymmärrettäviä; alustajien etukäteisvalmisteluun voisi kiinnittää enemmän huomiota, jos vaan aikaa on. Toisinaan työpajojen aikataulu venyi. Työpajojen osallistujista maataloustuottajat eivät edustaneet täysin tasaisesti iän puolesta toimijakentän jakaumaa, vaan osallistujat olivat pääosin nuoria aktiiveja tai jo eläkkeelle siirtyneitä. Työpajojen yhteenvetoraporttien kirjoittaminen venyi kovin myöhäiseen, raportit olisi hyvä saada sivuille aika pian tilaisuuden jälkeen, esimerkiksi kuukauden kuluessa.

Suunniteltu nettikeskustelu, joko hankkeen omilla sivuilla tai esim. Agronet-sivustolla, on jäänyt vähäiseksi hankkeen aikana. Hankkeen loppusuoralla oli pieniä aikataulutuvaikeuksia ja on ollut haasteita järjestää kirjoitusaikaa ammattilehtiartikkeleille, tietokorteille ja MTT:n raportti -sarjan julkaisulle hankkeen annista.

4.5 Ohjausryhmän lausunto hankkeen loppuraportista

Ohjausryhmän lausunnon pohjaksi tehtiin ohjausryhmälle nettikysely, johon saatiin viisi vastausta. Lausunto on kirjoitettu kyselyvastausten ja ohjausryhmän kokouksessa käydyn keskustelun pohjalta.

Hankkeessa onnistuneet asiat:

Valtakunnallisen tiedonvälityshankkeen tavoitteet on pääosin saavutettu ja osittain tavoitteet on ylitettykin. Hanke onnistunut hyvin tavoitteissaan eli ilmastotietoisuuden nostamisessa maaseudulla. Hankkeen kaikki toimenpiteet ovat hyvin tukeneet hankkeen tiedonvälitystavoitetta, joten kokonaisuus on ollut hyvin suunniteltu ja toteutettu.

Hanke on myös erityisesti onnistunut tunnistamaan ja tuomaan esille tarpeen käytännönläheiseen viestintään ja yhteistyön sidosryhmien kanssa. Hankkeessa on ollut hyvä tekemisen meininki ja käytännönläheinen lähestymistapa.

Ilmastotietoutta on hyvin saatu vietyä työpajojen kautta keskusteluun yrittäjien kanssa. Työpajoista viestimisessä kehityttiin hankkeen aikana. Työpajojen keskustelulähtöisyys (sille varatuissa osioissa) puolusti paikkaansa ja on oppimisen ja kehittymisen paikka myös muille vastaaville hankkeille. Soveltava tiedonvälitys ja vuoropuhelut ovat tärkeitä. Hanke on tarjonnut

monille tutkijoille mieluisan tavan päästä tapaamaan käytännön toimijoita ja keskustelemaan viljelijöiden kanssa, työpajoissa se on onnistunut helposti, mutta tutkimushankkeissa sille ei suinkaan aina ole mahdollisuuksia, vaikka se olisi tutkijoille mieluisaakin.

Materiaalien tuottaminen on onnistunut hyvin. Hankkeessa on järjestetty paljon toimintaa, tuotettu selkeät nettisivut ja tietokortteja viljelijöiden ja neuvojen avuksi. Verkkosivuille on koostettu hyvin tietoa. Viljelijätapahtumien esittelymateriaalit olivat hyvin innovatiivisia ja kiinnostusta herättäviä. Tietokorttien tekemisen oli hyvä vahvistus hankkeelle. Tietokorttien tekemistä ei ollut alkuperäisessä hankesuunnitelmassa, mutta se tuotiin muutoshakemuksessa mukaan hankkeeseen. Tietokorttien tekeminen on osuvaa reagointia hankkeelle kohderyhmältä esitettyihin ilmastotietotarpeisiin, hankkeissa kannattaa tehdä niitä toimia, jotka lähtevät vetämään.

Hanke on näkynyt hyvin eri tilaisuuksissa. Hankkeessa on verkostoiduttu hyvin, ja luotua yhteistyöverkostoa voitaneen hyödyntää jatkossa muissa hankkeissa.

Työ on vaikuttanut hyvin organisoituneelta ja tekijät motivoituneilta. Hankkeen tiedottaminen ja muut toimenpiteet on toteutettu asiantuntevasti. Hankkeessa on onnistuttu toimimaan myönnetyn rahoituksen ja perustellun jatkorahoituksen puitteissa. Raportointi ohjausryhmälle on toiminut erinomaisesti. Ohjausryhmässä keskustelu ja yhteinen ideointi on toiminut hyvin ja ohjausryhmällä on pitkin matkaa ollut mahdollisuuksia kommentoida ja suunnata hanketta.

Kokonaisuutena hyvin onnistunut tiedonvälityshanke ja toimi myös valtakunnallisesti riittävän hyvin. Hanke on poikkeuksellisen hyvin hoidettu hanke.

Hankkeessa hieman heikommin onnistuneet asiat:

Heikoimmin hankkeessa on toteutunut itsearvioinnissakin mainittu muiden maaseutuelinkeinojen kuin maatalouden esilletuonti ja käsittely. Mutta toisaalta hanke oli MTT:n hanke ja maatalous näin luonteva aihevalinta. Rajauksia ilmastoteeman käsittelyyn tarvittiin, sillä muutoin olisi ollut vaarana hankkeen rönsyäminen liikaa.

Työpajojen ja loppuseminaarin osallistumismäärä olisi voinut olla suurempi, mutta toisaalta toimijoita tavoitettiin hyvin esim. viljelijätapahtumissa. Työpajojen yhteenvedot olisi ollut kiva saada nopeammin verkkosivuille, mutta työstämistä ja aikaa nekin vaativat.

Kohderyhmän eli maatalousyrittäjien mukaan saaminen oli haastavaa ja ehkä siinä olisi voitu vielä enemmän käyttää yhteistyöverkostoa mukana heti hankkeen alusta lähtien, mm. Proagria, MTK aluetoimijat ja erilaiset maatalouden hankevetäjät ympäri maata. Optimitilanteessa yhteistyöverkostot kumppaneihin ja alueille olisivat tiedossa ja mukana jo hankkeen suunnitteluvaiheessa. Tässä hankkeessa yhteistyökumppanit ovat löytyneet hankkeen aikana.

Työpajoissa olisi vielä enemmän kaivattu käytännönläheisyyttä, konkretiaa ja helposti ymmärrettävää tapaa puhua asioista osallistujille. Vielä enemmän hankkeessa olisi voinut miettiä kohderyhmiä ja heitä kiinnostavia asioita. Tärkeää olisi esimerkiksi se, että viljelijöille puhuttaessa säilytetään tietty konkretian taso, eli kerrottaisiin, miten tutkimustieto on sovellettavissa tilatasolla. Tämä ei kaikissa alustuksissa nyt toteutunut. Tutkijoiden mukaan

saaminen vielä laajemmin mukaan tämäntyyppiseen hankkeeseen vaatii jossain tapauksissa toimintakulttuurin muutosta. Tutkimustulosten käytännönläheisessä viestinnässä tutkijoilta toimijoille on vielä kehitettävää, mutta oli hyvä, että se ja myös tiedonvälittäjien rooli tuli tässä hankkeessa esille.

Muita evästyksiä ohjausryhmältä tulevaisuutta varten:

Hankkeen toteuttaminen on aina oppimisprosessi niin toteuttajille kuin ohjausryhmällekkin. Tarvetta olisi menetelmän ja toimintatavan arviointiin ja kehittämiseen. Tutkimusyhteisölle voisi olla hyötyä tiedonvälitystapojen kehittämisestä. Hanke voisi tuoda esille, että tutkija-viljelijä asetelman lisäksi myös tiedonvälittäjän ja kehittäjän työ on arvokasta.

Ohjausryhmä toivoi, että hanke dokumentoisi ja raportoisi ILMASE-hankkeessa kehitellyn työpajakonseptin, jotta sitä voisi hyödyntää muissa yhteyksissä ja tulevissa hankkeissa esimerkiksi uudella ohjelmakaudella. Toiveena olisi avata ILMASE-hankkeessa tehty menetelmäkehitystyö: kertoa ILMASEn toimintamalli, dokumentoida työtapaa, kertoa miten viljelijä-tutkija –tiedonvälitystä ja -vuorovaikutusta ja tutkimustiedon käytäntöön vientiä hankkeessa tehty, miten vuorovaikutusta luotu, mitä käytännönjärjestelyissä kannattaa huomioida, miten puhujat juonnetaan sisään, miten keskusteluosio fasilitoidaan, mitä opittu ja mitä kehitysideoita hankkeen väellä olisi.

Ohjausryhmä myös toivoi, että työpajojen keskustelujen antia analysoidaisiin ja hyödynnettäisiin ja vietäisiin eteenpäin. Esimerkiksi tarvetta olisi tiedolle, että nousiko työpajojen keskusteluista esiin uusia ajatuksia viljelijöille tärkeistä asioista suhteessa ilmastonmuutokseen. Olisi myös hienoa, jos olisi mahdollista selvittää työpajoihin osallistuneilta myöhemmin, esimerkiksi 1-3 vuoden kuluttua työpajasta, että ovatko he saaneet työpajasta antia omaan työhön ja kenties vieneet jotakin antia käytäntöön asti. Viljelyssä käytäntöönvientiä voi olla useampi kasvukausi. Toki tulee huomioida, että ratkaisujen käytäntöön viemisen mahdollisuudet riippuvat lukuisista muistakin seikoista (asian esilläolosta, tukimahdollisuuksista ja taloudellisista kannustimista, valtion politiikasta, maatalouspolitiikasta, perhetilanteista jne), työpajatapaaminen on kokonaisuudessa vain yksi osanen.

Ohjausryhmä evästi myös, että tulevaisuutta varten olisi hienoa, jos maatalouden ilmastokysymyksiin tartuttaisiin tiedotushankkeissakin vielä konkreettisemmin ja enemmän viljelijälähtöisesti esimerkiksi suunnittelemalla yhdessä viljelijöiden kanssa heidän tiloilleen sopivia päästövähennysmenetelmiä alueellisesti ja kokeilemalla niitä käytännössä yhdessä tutkijoiden kanssa. Toki tällöin joudutaan keskittymään joillekin alueille, mutta vastaavasti tuloksista voitaisiin tiedottaa erilaisilla työpajoilla muilla alueilla.

Lopputerveisinä: ”Hyvä valtakunnallinen hanke ja tuli tarpeeseen. Kiitos toteuttajille hyvästä työstä. Tästä on mainio jatkaa!”

5. Esitykset jatkotoimenpiteiksi

Hanke osoitti, että maaseudulta löytyy mahdollisuuksia ja ratkaisuja sekä ilmastonmuutoksen hillinnän että sopeutumisen saralla. Aikainen varautuminen ja tieto lisäävät sopeutumismahdollisuuksia sekä antavat eväitä ilmastoviisaaseen toimintaan. Maaseudun kehittämistyölle, joka luo ja jalkauttaa ilmastoviisaita ratkaisuja maaseudulle ja maaseutuelinkeinoihin, on yhä kasvava kysyntä. Edelleen tarvitaan lisää ilmastonmuutoksen hillintään, siihen sopeutumiseen ja ennakoivan sieto- ja sopeutumiskyvyn kasvattamiseen liittyvää käytännönläheistä tutkimusta, tiedonvälitystä ja koulutusta maaseudulla.

Hankkeen toimijaverkosto ja kiinnostus aiheeseen osoittavat, että tulevaisuussuuntautuneelle keskustelulle, ratkaisujen pohdinnalle tutkijoiden, kehittäjien ja maaseutuyrittäjien kesken on tilaa. Tärkeää on luoda keinoja yhteistyöhön, tuoda käytännönläheistä tietoa helposti saataville ja tuoda ilmastonmuutokseen varautuminen konkreettisesti osaksi maaseutuyrittäjyyden pitkäjänteistä kehittämistä. Tieto antaa valmiuksia kehittää toimintaa ja toisten kokemuksista oppiminen, keskustelu ja yhteistyö voivat auttaa sekä kannattavuusongelmissa että monien muutostekijöiden keskellä pärjäämisessä.

Hankkeen perusteella hyvä lähestymistapa ilmastoratkaisujen kehittämiseen on keskusteleva ja maaseudun toimijoiden käytännön tarpeista ja näkemyksistä lähtevä. Ilmastonmuutoksen kaltaisiin isoihin kysymyksiin ja ”ilkeisiin ongelmiin” (wicked problems) vastaamiseksi tarvitaan monien toimijaryhmien yhteistoiminnallista oppimista. Ilkeitä ongelmia ei pystytä ratkomaan top-down –tyyppisillä toimintamalleilla, vaan verkostojen avulla, joissa tieto rakentuu vuorovaikutuksessa toisten ihmisten kanssa ja eri näkökulmia kuulemalla. Mielestämme olennaista on, että varautumisvaihtoehtoja pohditaan yhdessä maaseudun toimijoiden kanssa: näin ilmastotoimista tulee sosiaalisesti kestävämpiä, hyvinvointia lisääviä sekä haavoittuvuutta vähentäviä.

Yhteiskunnallisestakin näkökulmasta olisi tärkeää arvioida ja kehittää käytännön menetelmiä ja työkaluja, jotka edistäisivät ilmastonmuutokseen varautumista, sopeutumista ja hillintää ja pohjautuisivat luonnonvarojen kestäväan käyttöön. Hanke osoittaa, että on tärkeää saada maaseudun ja maaseutuelinkeinojen ilmastoratkaisuja nykyistä enemmän esiin myös yhteiskunnallisessa julkisessa keskustelussa, jossa tällä hetkellä ovat esillä oikeastaan vasta suurten kaupunkien ilmastoratkaisut. Tällainen keskustelu voisi osaltaan lisätä ymmärrystä maatalouden tärkeästä roolista ruoan, luonnon monimuotoisuuden ja ekosysteemipalveluiden tuottajana sekä maaseudun tärkeydestä omalta osaltaan ilmastokysymysten ratkaisujen tarjoajana.

Hankkeen keräämää toimijaverkostoa kannattaa hyödyntää jatkossa esimerkiksi muita valtakunnallisia tai alueellisia ilmastohankkeita suunniteltaessa. Verkkosivusto toimii hyvänä viestintäpohjana myös mahdolliselle jatkotyölle maaseudun ilmastoratkaisujen esittelyssä. Tässä hankkeessa on ilmastoratkaisujen osalta keskitytty maatalouselinkeinoon, vaikka maaseudulla on tarjottavanaan ja ratkottavanaan monia muitakin ilmastonäkökulmia. Sivuston materiaalipohjaa, joka nyt keskittyy voimakkaimmin maatalouden ilmastoratkaisuihin, on mahdollista laajentaa esimerkiksi muiden maaseudulle tärkeiden elinkeinojen, kuten

metsätalouden ja maaseutumatkailun ilmastonmuutoskysymyksiin. Hankkeen työpajakonsepti osoittautui erittäin hyödylliseksi tiedonvälityksen muodoksi, kun kyseessä oli laajavaikutteinen, tulevaisuussuuntautunut teema. Jatkossa myös tutkijoiden ja maaseutuyrittäjien läheisempi yhteistyö, esimerkiksi teemaryhmä-tyyppinen työskentely, voisi mielestämme olla hedelmällistä. Hankkeen maaseutuyrittäjälähtöistä (keskitytään heidän näkökulmastaan oleellisiin asioihin ja keskustellaan näistä tutkijoiden ja asiantuntijoiden kanssa) näkökulmaa viestiä tutkimustietoa kannattaa hyödyntää: se aktivoi toimijoita pohtimaan ratkaisuja omakohtaisemmin ja luo positiivista virettä uusien ilmastoviisaiden ratkaisujen kehittämiseen.

6. Allekirjoittajat ja päiväys

Mikkelissä 14.11.2014

Riitta Savikko
Projektipäällikkö

Sari Himanen
Vastuullinen johtaja